

האם מותר לדרוש בין קה"ת למוסף בביהכנ"ס

הועלתה הצעה בישוב להעביר את השעור של שבת בבוקר לאחר החזרת הספר להיכל, כדי לא להכביד על מי שמחזיק את הספר. (השעור מועבר כעת לאחר ההפטרה). יש להקדים ולומר שהרבה מקטעי התפילה שבין ההפטרה לתפלת מוסף מקורם במנהג, ותלוי במקומות:

הרמ"א (רפ"ד/ז) מזכיר ענין הזכרת נשמות, יקום פורקן, אב הרחמים וברכה לעוסקים בצרכי ציבור. ואומר ש"כל מקום לפי מנהגו".

וכותב כף החיים (רפ"ד/מ"ה):

"וכל זה הוא מנהג אשכנז, שבספרד אין אומרים כלום - 'שיירי כנה'ג'... ולפי שזה תלוי במנהג לא הארכנו בו כי כל אחד יעשה כמנהגו".

על מנת להבין את הדין בתפלת שחרית, יש לעיין תחילה בדין תפילת מנחה.

הפסקה לפני קדיש של מנחה בשבת – סימן רצ"ב

השאלה שדנו בה בהקשר למנחה: מדוע אין קדיש לאחר קה"ת?

מג"א סימן רצב ס"ק ב כתב בשם ליקוטי פרדס וריב"ש: הקדיש שלפני תפילת העמידה, עולה על קריאת התורה. וע"כ, אם אין קה"ת - אין אומרים קדיש זה, אלא מסתפקים בקדיש שאחרי אשרי ובא לציון.

אם כך, מה עושים במקרה שאין ס"ת ביחס לאמירת "ואני תפילתי"? מחדש המג"א, שאין לאומרו, כי הוי הפסק בין קדיש לאחר ובא לציון לתפילת הלחש. ומדוע שלא לאומרו אחר הקדיש שלאחר ובא לציון, ועליו נאמר עוד קדיש? כי על פסוק אחד אין אומרים קדיש.

לכן: או שלא יאמרוהו או שישבצוהו לפני הקדיש שאחרי ובא לציון. וראיתו שעל פסוק אחד אין אומרים קדיש: כמו שעל "יהלל" בלבד אין אומרים קדיש (כונתו שאין אומרים שיאמר קדיש אחר הקריאה, "יהלל", ואח"כ בשל פסוק בודד זה קדיש נוסף).

פרי מגדים: ומה עם מזמור "לדוד מזמור" וכו'?

"אין זה מעיקר הדין! וכן כתב ערוה"ש (רצ"ב/ג').

א"כ מזמור זה ויהללו, אינם מהווים הפסק מספיק כדי להצדיק אמירת קדיש נוסף.

* ועוד כלל אחד במגן אברהם בשם מההר"ה: לעולם לא יתחילו י"ח, בלא קדיש שלפניו.

* ובמסגרת הדיון שם במחצית השקל: לא מצינו קדיש יתום או ש"ץ כי אם על תחינה ותפילה או שיר ושבח. וקדיש שאחר קה"ת - קדיש על קיום מצות תקנת חכמים. (ועע"ש שהיה מי שרצה לחלק בין קדיש יתום לקדיש הש"ץ).

הפסקה לאחר קדיש של קה"ת בשחרית

לעומת מנחה, אנחנו מוצאים בשחרית שיש קדיש גם לאחר קריאת התורה, וגם לאחר החזרת הספר, לפני תפילת מוסף. ולכאורה לאור מה שלמדנו לא היה צריך להיות אלא קדיש אחד!

אלא שמתברר שהקדיש שאומרים לפני מוסף, עולה לא על קה"ת אלא על מזמור אשרי. הוא מהווה הפסק הראוי לקדיש בפני עצמו. מעתה, כל הדיון לגבי הפסקה בין תפילה לקדיש, עובר לחלק התפילה שבין אשרי לתפילת מוסף.

ולכן פוסק המגן אברהם (רפ"ד/ס"ק ז'): "ברגלים שנוהגים לומר מי שברך לקברנים, יאמרו קודם אשרי, שלא להפסיק בין קדיש לאשרי".

וכן בברכי יוסף (רפ"ד/ט"ו): "יש נוהגים לומר ההשכבות וההכרזות וכיוצא אחרי אשרי. וכתב שיירי כנה"ג דאינו נכון, דהקדיש שאומרים קודם מוסף הוא על אשרי, ואין להפסיק בינתיים". האם "יהללו" הוי הפסק? כבר ראינו לעיל שפוסק אחד מהווה הפסק בין קריאת התורה לקדיש. לכן אין בעיה לומר יהללו בין אשרי לקדיש.

האם "מזמור לדוד" הוי הפסק? לעיל ראינו ש"לדוד מזמור" אינו מעיקר הדיון, ולכן לא מצדיק קדיש לעצמו. אעפ"כ, לא נאמר שהוי הפסק. וק"ו כאן, שיש מנהג עם טעם (7 קולות וכנגדם 7 ברכות של שבת. וגם עוסק במתן תורה) שלא יהווה הפסק בין אשרי לקדיש.

והיפ"ל כתב: (מובא כה"ח רצ"ב/י"ב): "הטעם שאין אומרים קדיש אחר קה"ת של מנחה: כי אומרים קדיש דווקא אחר אשרי. "דאשרי יושבי משמע לשון שהייה ועיכוב". ולכן, דווקא כשאומרים אשרי אחרי קה"ת, צ"ל קדיש מיוחד לקה"ת, כי הוי הפסק. ואח"כ קדיש נוסף לפני מוסף. "משא"כ כשאומרים מזמור אחר – לא הוי הפסק, ודי בקדיש אחד שאומר קודם התפלה והוא עולה לשניים: על קה"ת ועל התפלה שאומר סמוך לה".

ויותר מכך. בברכי יוסף (שם) כתב שהקדיש עולה על מזמור זה! ונפקא מינא לדינא: שאת ההזכרות וההשכבות ניתן לומר אחרי אשרי! וזו לשונו: "ולי ההדיוט נראה עיקר... דאין לחוש לאומרם אחר קדיש, מאחר שאח"כ בהחזרת ס"ת אומרים מזמור לדוד וכמה פסוקים אחרים ועליהם אומרים קדיש. וכתב כן מהר"ש ׳ן עזרא ג"כ, והדברים ברורים".

אמנם עדיין אין כאן היתר לעשות הפסקה אחרי החזרת הספר לפני קדיש. ובינתיים, לפי עיוני, דעת הברכי יוסף היא יחידאית (חוץ מכף החיים שמצטטו). ומלשון מגן אברהם לעיל מבואר שלא להפסיק לאחר אשרי. וכן פרי מגדים לסימן רפ"ד נפסק במשנה ברורה רפ"ד/ט"ו: שאין להפסיק כלל לאחר אשרי, גם למי שברך לחולה - עיי"ש.

האם דין דרשה שונה

בשו"ת רידב"ז מובא ספר חוט המשולש לרב אברהם ן' טוואה (סימן כ"ג) דן אם מותר ללמוד או לשנות בין תפילת שחרית למוסף.

ומביא שר"י ן' גיאת אסר בין שחרית למוסף ללמוד ולשנות. ולא ברור למה. ואולי משום שיאריכו ולא יתפללו מוסף בזמנו או שיכנסו כבר לבעיות של התנגשות עם זמן מנחה. ויש לחוש לדבריו כי גאון מפורסם הוא, אע"פ שאיש לא ראה את דבריו וממילא אין התייחסות לחיוב או לשלילה לדבריו.¹

ומה לגבי המנהג הקיים לדרוש בזמן זה?

"ל שאין חשש, כי כשמדובר על לימוד ברבים ולא ליחיד - הציבור לא יתן לדרשן להאריך. ויש ענין שילמדו, ושיענו אמר יש"ר על קדיש (דרבנן) שאחר הדרשה. (אם עושים זאת)² אלא שלא מוכח מכאן היתר לדרוש לאחר אשרי!

וכן הובא בספר תפילה כהלכתה (פכ"א/ע, והערה קס"ו) שאין להפסיק בין אשרי לקדיש לשום דבר "וכבר תמהו על רבנים הדורשים לאחר החזרת הספר".

ובספר דברי חכמים (עמוד צ"ב): "שמעתי מהפוסקים (הרב אלישיב, והרב פנחס שיינברג) שבאירופה אמנם הקפידו שלא להפסיק ונהגו לדרוש בין מנחה למעריב. אך כהיום מכין שאין זמן אחר פנוי לדרשה, ולאחר מוסף ילכו רוב המתפללים לביתם, וע"כ הוא בבחינת "עת לעשות לה' הפרו תורתך".³

לסכום

רוב הפוסקים סוברים שאין להפסיק בשום דבר בין אשרי לקדיש. לפי הברכ"י ניתן להפסיק אחרי אשרי, ולפני מזמור של החזרת הספר.

1 הברכ"י רפד אות טז הביאו וכן ככה"ח רפ"ד, מא.

2 בכ"כ בשו"ת בני"ל שבדרשה שרי.

3 ונראה שאפשר לדרוש בין שחרית לקריאת התורה, ושמעתי מהרב אליהו שכן עדיף לעשות לפי הקבלה.

